

محمد بن عبد الله

رساله آموزشی احکام

(مسائل زکات)

مطابق با فتاوی

فقیه اهل البیت (ع) حضرت آیت الله العظمی واعظ زاده بهسودی (مدظله)

بسمه تعالی

آنچه در این رساله شریفه آمده است فقط برای آموزش نبوده عمل به آن
مجزی و مبری ذمه است، انشاء الله تعالی.

سهروردی

دفتر نشر آثار

حضرت آیت الله العظمی واعظ زاده بهسودی (مدظلّه)

کابل، جاده شهید مزاری (۵)، حوزه علمیه دارالمعارف اہلبیت (۴)

+۹۳(۰)۷۸۱۱۸۰۵۳۶

عنوان:	رساله آموزشی احکام (مسائل زکات)
نویسنده:	حضرت آیت الله العظمی واعظ زاده بهسودی (مدظلّه).
ناشر:	دفتر نشر آثار ...
برگ آرا:	علی عرفان
ویراستاران:	امیر محمد عرفانیان، مصطفی واعظ زاده و مجتبی حیدری
نوبت چاپ:	اول، خزان ۱۳۹۸ هـ.ش.
تیراژ:	۱۰۰۰ نسخه.
محل چاپ:	نشر واژه
کاغذ بها:	۵۰ افغانی یا معادل آن.

تمام حقوق (انتشار، چاپ و ...) این اثر مربوط به دفتر نشر آثار می باشد!

مرکز پخش:

دفتر نشر آثار ...

+۹۳(۰)۷۸۴۸۷۷۸۷۷

فهرست

۱۶..... اشاره

۱۹..... تذکرات صاحب رساله

زکات انعام ثلاثه

۲۳..... درس اول

۲۳..... شرایط زکات دهنده

۲۵..... درس دوم

۲۵..... اجناس زکوی

۲۷..... درس سوم

۲۷..... شرایط چهارپایان زکوی

۲۹..... درس چهارم

۲۹..... نصاب گوسفند

۳۱..... درس پنجم

۳۱..... نصاب گاو

۳۳..... درس ششم

۳۳..... نصاب شتر (۱)

۳۵.....	درس هفتم
۳۵.....	نصاب شتر (۲).....
۳۷.....	درس هشتم
۳۷.....	نصاب شتر (۳).....
۳۹.....	درس نهم
۳۹.....	صحراچر بودن
۴۱.....	درس دهم
۴۱.....	حول و عمل.....
۴۳.....	درس یازدهم
۴۳.....	احکام انعام ثلاثه (۱).....
۴۵.....	درس دوازدهم
۴۵.....	احکام انعام ثلاثه (۲).....
۴۷.....	درس سیزدهم.....
۴۷.....	احکام انعام ثلاثه (۳).....

زکات نقدین

۵۱.....	درس چهاردهم.....
۵۱.....	نصاب نقدین.....
۵۳.....	درس پانزدهم
۵۳.....	شرایط و احکام نقدین.....
۵۵.....	درس شانزدهم
۵۵.....	سایر احکام نقدین.....

زکات غلات اربعه

۵۹.....	درس هفدهم
۵۹.....	غلات اربعه
۶۱.....	درس هجدهم
۶۱.....	تعلق زکات و ادای آن

۶۳	درس نوزدهم
۶۳	انواع و اقسام غلات اربعه
۶۵	درس بیستم
۶۵	پیش مصرف غلات اربعه
۶۷	درس بیست و یکم
۶۷	مصارف غلات اربعه
۶۹	درس بیست و دوم
۶۹	مقدار زکات
۷۱	درس بیست و سوم
۷۱	حکم خراجات
۷۳	درس بیست و چهارم
۷۳	آب دادن زراعت
۷۵	درس بیست و پنجم
۷۵	کیفیت تعلق زکات
۷۷	درس بیست و ششم
۷۷	اشتراک حاصل
۷۹	درس بیست و هفتم
۷۹	موت مالک در معین
۸۱	درس بیست و هشتم
۸۱	احکام غلات اربعه
۸۳	درس بیست و نهم
۸۳	احکام متفرقه غلات
۸۵	درس سیام
۸۵	احکام متفرقه غلات
۸۷	درس سی و یکم
۸۷	موارد مصرف زکات (۱)

۸۹.....	درس سی و دوم
۸۹.....	موارد مصرف زکات (۲)
۹۱.....	درس سی و سوم
۹۱.....	شرایط مصرف کننده
۹۳.....	درس سی و چهارم
۹۳.....	احکام زکات دهنده
۹۵.....	درس سی و پنجم
۹۵.....	مصارف زکات
۹۷.....	درس سی و ششم
۹۷.....	تعیین و ترجیح
۹۹.....	درس سی و هفتم
۹۹.....	منافع و اجرت‌ها
۱۰۱.....	درس سی و هشتم
۱۰۱.....	تلف و اتلاف
۱۰۳.....	درس سی و نهم
۱۰۳.....	مستحبات زکات
۱۰۵.....	درس چهلم
۱۰۵.....	مکروهات زکات
۱۰۷.....	درس چهل و یکم
۱۰۷.....	ممنوعات مستحق
۱۰۹.....	درس چهل و دوم
۱۰۹.....	مجوزات مستحق (۱)
۱۱۱.....	درس چهل و سوم
۱۱۱.....	مجوزات مستحق (۲)
۱۱۳.....	درس چهل و چهارم
۱۱۳.....	مجوزات مستحق (۳)

۱۱۵.....	درس چهل و پنجم.....
۱۱۵.....	موارد سیل الله.....
۱۱۷.....	درس چهل و ششم.....
۱۱۷.....	نیّت در زکات.....
۱۱۹.....	درس چهل و هفتم.....
۱۱۹.....	انتقال زکات.....
۱۲۱.....	درس چهل و هشتم.....
۱۲۱.....	مقدار زکات.....
۱۲۳.....	درس چهل و نهم.....
۱۲۳.....	فقیه و زکات.....
۱۲۵.....	درس پنجاهم.....
۱۲۵.....	زکات و نفقه.....
۱۲۷.....	درس پنجاه و یکم.....
۱۲۷.....	زکات و هاشمی.....
۱۲۹.....	درس پنجاه و دوّم.....
۱۲۹.....	زکات و مرگ مالک.....

زکات ابدان

۱۳۳.....	درس پنجاه و سوّم.....
۱۳۳.....	زکات ابدان.....
۱۳۵.....	درس پنجاه و چهارم.....
۱۳۵.....	مقدار زکات ابدان.....
۱۳۷.....	درس پنجاه و پنجم.....
۱۳۷.....	جنس زکات ابدان.....
۱۳۹.....	درس پنجاه و ششم.....
۱۳۹.....	وقت زکات ابدان.....
۱۴۱.....	درس پنجاه و هفتم.....

۱۴۱	مصرف زکات ابدان
۱۴۳	درس پنجاه و هشتم
۱۴۳	زکات مهمان و کارگر
۱۴۵	درس پنجاه و نهم
۱۴۵	وکالت در زکات ابدان
۱۴۷	درس شصتم
۱۴۷	احکام متفرقه زکات ابدان
۱۵۰	آثار چاپ شده:
۱۵۳	آثار در دست چاپ:

در این مجموعه گران سنگ (رساله آموزشی احکام - مسائل زکات) عناوینی چون: زکات انعام ثلاثه، غلات اربعه، زکات نقدین و زکات ابدان که توسط فقیه اهل بیت^(ع) و اسلام شناس معاصر حضرت آیت الله العظمی الحاج استاد واعظ زاده بهسودی (مدظله العالی) استنباط و سپس تدریس شده گردآوری شده است.

در رساله های آموزشی معظم له تاکنون عناوین ذیل به چاپ رسیده است:

- ۱- مسائل نماز.
- ۲- مسائل پاکی و ناپاکی.
- ۳- مسائل وصیت.
- ۴- مسائل بانوان.
- ۵- مسائل حقوق.
- ۶- مسائل مضاربه و شرکت ها.
- ۷- مسائل خرید، فروش و خيارات.
- ۸- مسائل خمس.
- ۹- مسائل هبه و تملیک.
- ۱۰- مسائل زکات.

۱۱- مسائل جمعه و جماعت.

۱۲- مسائل تقلید.

۱۳- مناسک حج.

۱۴- آداب حج.

۱۵- مسائل روزه.

رساله‌های آموزشی را می‌توان در مدارس، مکاتب و سایر اماکن آموزشی به‌عنوان یک منبع علمی تدریس و مورد استفاده قرار داد، روش رساله‌ها آموزشی بوده، طوری که پرسش و پاسخی در آخر هر درس بحث‌گزینه‌ی کمکی برای بهتر یادگیری خوانندگان در نظر گرفته شده است.

دفتر نشر آثار مفتخر است که آثار گران‌بهای معظم له را در اختیار مؤمنین قرار می‌دهد و قابل ذکر می‌داند که این رساله‌ها نه فقط برای آموزش که عمل به آن مجزی و مبرئ‌ذمه است.

انشاء الله تعالی

دفتر نشر آثار ...

تذکرات صاحب رساله

- ۱- احتیاط‌هایی که در این رساله شریفه عملیه بکار رفته چنانچه قبل یا بعد از آن فتوایی ذکر شده باشد، احتیاط‌های "مستحب" است و می‌توان ترک نمود و ترک آن در حقیقت ترک اولی است نه ترک فتوی.
- ۲- احتیاط‌هایی که نه قبل از آن فتوای ذکر شده و نه بعد از آن احتیاط‌های "مطلق" یا "واجب" است که نمی‌توان ترک نمود و ترک آن در حقیقت ترک فتوی است نه ترک اولی.
- ۳- در جاهایی که واژه‌ی "مشکل است" یا "اشکال دارد" یا "محل تأمل است" آمده حکم احتیاط "مستحب" را دارد که عمل به آن حتمی نیست بلکه می‌توان ترکش نمود و ترک آن در حقیقت ترک اولی و فعل آن در حقیقت فعل اولی است.
- ۴- در جاهایی که آمده است: «مشهور چنین گفته ولی نظر این جانب چنین است» حکم احتیاط "مطلق" یا "واجب" را دارد که مقلدین بایستی از مشهور عبور کنند.
- ۵- جاهایی که آمده است: «حکم عقل چنین است» یا «واجب عقلی است» منظور این است که عمل یا ترک آن حسب موارد مستحسن است ولی مشروع بودن آن ثابت نیست، چه اینکه: ممکن است عملی یا ترک آن هم معقول و هم مشروع باشد و ممکن است معقول باشد ولی مشروع نباشد و ممکن است مشروع باشد ولی به ظاهر نامعقول جلوه کند اما حکم ظاهری عقلی در مخالفت با شرع متَّبِع نیست.
- ۶- آنچه از استحباب در این رساله شریفه عملیه آمده است بر اساس قاعده "تسامح در ادله سنن" بوده حکم رجحان و اولویّت را دارد و ممکن است

این قاعده نزد برخی فقها ثابت نباشد که نزد آنان حکم ثواب و رجاء را دارد، همین حکم است در مورد کراهتها که ترکش نزد این جانب حسب این قاعده از باب اولویت ترک و رجحان آن است نه از باب ثواب یا رجاء ترک.

۷- "لازم است" یا "بایستی" در این رساله شریفه حکم وجوب را دارد و عکس آن حکم حرمت را و "می توان" یا "می تواند" حکم جواز یا اباحه را افاده می نماید.

۸- آنچه در این رساله شریفه آمده است فقط برای آموزش نبوده عمل به آن مجزئ و مبرئ ذمه است، انشاء الله تعالی.

A blue circular stamp with Persian text and a signature in black ink. The stamp contains the text "کتابخانه" (Library) and "موسسه" (Institute). The signature is written in a cursive style.

کابل، حاج واعظ زاده بهسودی

❖ زکات انعام ثلاثه

درس اول

شرایط زکات دهنده

مسئله اول: بر زکات دهنده "بلوغ" شرط است بناءً بر اطفال زکات واجب نیست.

مسئله دوم: بر زکات دهنده "عقل" شرط است، بناءً بر مجنون زکات واجب نیست.

مسئله سوم: بر زکات دهنده "حریت" شرط است بناءً بر مملوک زکات واجب نیست اگرچه عصر آن سپری شده.

مسئله چهارم: بر زکات دهنده "مالک بودن بالفعل" شرط است، بناءً بر اموال وصیت شده قبل از فوت موصی و قرض و هبه قبل از قبض آنها زکات واجب نیست.

مسئله پنجم: بر زکات دهنده "تمکن" از متصرف شرط است، بناءً در اعیان موقوفه، مرهونه، گم شده و مدفونه که مکانش یادش رفته و امثال اینها زکات نیست.

تمرین درس اول

- ۱- شرط زکات دهنده در مسئله نخست چیست؟
- ۲- شرط زکات دهنده در مسئله دوم چیست؟
- ۳- شرط زکات دهنده در مسئله سوم چیست؟
- ۴- شرط زکات دهنده در مسئله چهارم چیست؟
- ۵- شرط زکات دهنده در مسئله پنجم چیست؟

درس دوم

اجناس زکوی

مسئله اول: از حیوانات چهارپا بر "شتر" ، "گاو" و "گوسفند" زکات واجب است که معروفاند به "انعام ثلاثه" و هرکدام شرایطی دارد که در محلّش بحث می‌شود.

مسئله دوم: از حیوانات بر "کندم" ، "جو" ، "کشمش" و "خرما" که معروفاند به "غلات اربعه" زکات واجب است و هرکدام شرایطی دارد که در محلّش بحث می‌شود.

مسئله سوم: از نقدینگی بر "طلا" و "نقره" زکات واجب است که معروفاند به "نقدین" و هرکدام شرایطی دارد که در محلّش بحث می‌شود.

مسئله چهارم: از حیوانات بر اسب‌های ماده زکات مستحب است نه واجب، لکن بر اسب‌های نر، الاغ و استر زکات مستحب نیست.

مسئله پنجم: بر سایر حیوانات، میوه‌جات، سبزیجات و آنچه از زمین می‌روید زکات مستحب است.

تمرین درس دوم

- ۱- از حیوانات چهارپا بر چه چیز زکات واجب است؟
- ۲- از حبوبات بر چه چیز زکات واجب است؟
- ۳- از نقدینگی بر چه چیز زکات واجب است؟
- ۴- از حیوانات بر کدام آن‌ها زکات مستحب است؟
- ۵- در مسئله پنجم درس به چه چیزی زکات مستحب است؟

شرایط چهارپایان زکوی

مسئله اول: یکی از شرایط انعام ثلاثه "سائمه بودن" است که مرادف فارسی آن "صحراچر" بودن می‌باشد بناءً بر معلوفه که از جیب صاحبش می‌خورد زکات واجب نیست.

مسئله دوم: یکی دیگر از شرایط انعام ثلاثه "حول" است که مرادف فارسی آن گذشتن یک سال است بر حیوان، بناءً بر حیوانی که کمتر از یک سال در ملکیت صاحبش درآمده زکات واجب نیست.

مسئله سوم: یکی دیگر از شرایط انعام ثلاثه "نصاب" است که عبارت از حد معین و تعداد مشخص می‌باشد بناءً به کمتر از نصاب زکات واجب نیست.

مسئله چهارم: یکی دیگر از شرایط انعام ثلاثه "عامل بودن" است که عبارت از کار نکردن است، بناءً بر حیوانی که کار می‌کند زکات واجب نیست.

مسئله پنجم: بر حیوانی که زکات مستحب است مثل مادیان‌ها نیز شرایط انعام ثلاثه معتبر است.

تمرین درس سوّم

- ۱- شرایط نخست انعام ثلاثه در درس چیست؟
- ۲- شرایط دوّم انعام ثلاثه در درس چیست؟
- ۳- شرایط سوّم انعام ثلاثه در درس چیست؟
- ۴- شرایط چهارم انعام ثلاثه در درس چیست؟
- ۵- آیا بر مادیان‌ها نیز شرایط انعام ثلاثه معتبر است؟

درس چهارم

نصاب گوسفند

مسئله اول: گوسفند به انواع و اقسامش پنج نصاب دارد: نصاب نخست گوسفند صحراچر "چهل" گوسفند است که از آن "یک گوسفند" زکات باید داد.

مسئله دوم: نصاب دوم گوسفند صحراچر "صدویست و یک" گوسفند است که از آن "سه گوسفند" باید زکات داد.

مسئله سوم: نصاب سوم گوسفند صحراچر "دو صد و یک" گوسفند است که از آن چهار گوسفند زکات باید داد.

مسئله چهارم: نصاب چهارم گوسفند صحراچر "سیصد و یک گوسفند" است که از آن چهار گوسفند زکات باید داد.

مسئله پنجم: نصاب پنجم گوسفند صحراچر "چهار صد گوسفند و بیشتر" از آن "است که از هر صد رأس یک گوسفند باید زکات داد.

تمرین درس چهارم

- ۱- نصاب اول گوسفند صحراچر چند است؟
- ۲- نصاب دوم گوسفند صحراچر چند است؟
- ۳- نصاب سوم گوسفند صحراچر چند است؟
- ۴- نصاب چهارم گوسفند صحراچر چند است؟
- ۵- نصاب پنجم گوسفند صحراچر چند است؟

نصاب گاو

مسئله اوّل: گاو با انواع و اقسامش دو نصاب دارد: نصاب اوّل گاو صحرا چر "سی گاو" است که زکات آن "تبیع" یا "تبیعه" است، تبیع به گوساله نر و تبیعه به گوساله ماده‌ای اطلاق می‌شود که وارد سال دوّم شده باشند.

مسئله دوّم: نصاب دوّم گاو صحرا چر "چهل گاو" است که زکات آن "مسنه" است، مسنه به گوساله‌ای اطلاق می‌شود که وارد سال سوّم شده باشد.

مسئله سوّم: در شصت گاو دو تبیع یا تبیعه باید داد چون فقط نصاب سی قابل تطبیق است نه نصاب چهل.

مسئله چهارم: در هفتاد گاو دو نصاب قابل تطبیق است، هم نصاب سی و هم نصاب چهل، بناءً یک تبیع یا تبیعه به حساب سی گاو و یک مسنه به حساب چهل گاو باید داد.

مسئله پنجم: در صدوبیست گاو سه مسنه به حساب نصاب چهل و یا چهار تبع یا تبعه به حساب نصاب سی باید داد چون هر دو نصاب قابل تطبیق است لکن در شصت و هشتاد فقط یک نصاب قابل تطبیق است، در اولی نصاب سی و در دومی نصاب چهل.

تمرین درس پنجم

- ۱- نصاب اول گاو صحرا چر کدام است؟
- ۲- نصاب دوم گاو صحرا چر کدام است؟
- ۳- زکات شصت یا نود گاو را معلوم کنید؟
- ۴- زکات هفتاد گاو را معلوم کنید؟
- ۵- زکات صدوبیست گاو را معلوم کنید؟

درس ششم

نصاب شتر (۱)

مسئله اول: شتر با انواع و اقسامش دوازده نصاب دارد که نصاب اول شتر صحراچر "پنج" است که زکاتش "یک گوسفند" است.

مسئله دوم: نصاب دوم شتر صحراچر "ده" است که زکاتش "دو گوسفند" است.

مسئله سوم: نصاب سوم شتر صحراچر "پانزده" است که زکاتش "سه گوسفند" است.

مسئله چهارم: نصاب چهارم شتر صحراچر "بیست" است که زکاتش "چهار گوسفند" است.

مسئله پنجم: نصاب پنجم شتر صحراچر "بیست و پنج" است که زکاتش "پنج گوسفند" است.

تمرین درس ششم

- ۱- نصاب نخست شتر و زکات آن را معلوم کنید؟
- ۲- نصاب دوّم شتر و زکات آن را معلوم کنید؟
- ۳- نصاب سوّم شتر و زکات آن را معلوم کنید؟
- ۴- نصاب چهارم شتر و زکات آن را معلوم کنید؟
- ۵- نصاب پنجم شتر و زکات آن را معلوم کنید؟

درس هفتم

نصاب شتر (۲)

مسئله اول: نصاب ششم شتر "بیست و شش" است که زکات آن " بنت مخاض " است و بنت مخاض شتر بچه‌ای است که وارد سال دوم شده باشد.

مسئله دوم: نصاب هفتم شتر "سی و شش" است که زکات آن " بنت لبون " است، بنت لبون شتر بچه‌ای است که وارد سال سوم شده باشد.

مسئله سوم: نصاب هشتم شتر "چهل و شش" است که زکات آن " حقه " است و حقه شتر بچه‌ای است که وارد سال چهارم شده باشد.

مسئله چهارم: نصاب نهم شتر "شصت و یک" است که زکات آن " جذعه " است و جذعه شتر بچه‌ای است که وارد سال پنجم شده باشد.

مسئله پنجم: نصاب دهم شتر "هفتاد و شش" شتر است که زکات آن دو بنت لبون است.

تمرین درس هفتم

- ۱- نصاب ششم شتر زکات آن را معلوم کنید؟
- ۲- نصاب هفتم شتر زکات آن را معلوم کنید؟
- ۳- نصاب هشتم شتر زکات آن را معلوم کنید؟
- ۴- نصاب نهم شتر زکات آن را معلوم کنید؟
- ۵- نصاب دهم شتر زکات آن را معلوم کنید؟

درس هشتم

نصاب شتر (۳)

مسئله اول: نصاب یازدهم شتر "نود و یک" است که زکات آن دو حقه است.

مسئله دوم: نصاب دوازدهم شتر "صدوبیست و یک" است که در هر صد شتر یک بنت لبون و در پنجاه شتر یک حقه است.

مسئله سوم: درجایی که دو نصاب چهل و پنجاه قابل تطبیق باشد مانند صد و چهل یا دوصد شتر، به حکم هر دو نصاب می توان عمل کرد.

مسئله چهارم: درجاییکه فقط نصاب چهل یا فقط پنجاه قابل تطبیق است همان معتبر است مانند: صد و پنجاه یا صد و شصت شتر که اولی بر پنجاه و دومی بر چهل قابل تطبیق است.

مسئله پنجم: تفاوت نصابها در شتر: پنج، ده، پانزده و سی است.

تمرین درس هشتم

- ۱- نصاب یازدهم شتر در زکات آن را معلوم کنید؟
- ۲- نصاب دوازدهم شتر در زکات آن را معلوم کنید؟
- ۳- دو نصاب چهل و پنجاه در کجا قابل تطبیق است؟
- ۴- نصاب چهل فقط در کجا قابل تطبیق است؟
- ۵- نصاب پنجاه فقط در کجا قابل تطبیق است؟

صحراچر بودن

مسئله اول: یکی از شرایط تعلق زکات به انعام ثلاثه "صحراچر" بودن است که در اصطلاح فقها "سوم" یا "سائمه بودن" گفته می‌شود.

مسئله دوم: اگر چند روزی یا چند هفته‌ای از کیسه صاحبش مصرف کند به سائمه بودن ضرر نزنده زکات آن‌ها ساقط نمی‌شود.

مسئله سوم: ملاک در صحراچر بودن صدق عرضی است که در عرف صحراچر گفته شود و حیوانی که از کیسه صاحبش می‌خورد در عرف فقها "معلوفه" گفته می‌شود.

مسئله چهارم: اگر صحرائی را خریده و یا اجاره کرده باشد تا علف آن را چهارپایانش بخورند معلوفه گفته می‌شود و زکات ندارد.

مسئله پنجم: اگر بذر علف را در صحرا پاشیده باشد لکن در نما و آبیاری آن نقشی نداشته به صحراچر بودن حیوان ضرر نمی‌زند.

تمرین درس نهم

- ۱- سائمه بودن چه بوده؟ توضیح دهید.
- ۲- اگر حیوان چند هفته از کیسه صاحبش بخورد حکم چیست؟
- ۳- ملاک در سائمه بودن چیست؟ بیان کنید.
- ۴- حکم خرید یا اجاره صحرا چیست؟ توضیح دهید.
- ۵- حکم بذر پاشی و عدم نقش در نماء علف چیست؟

حول و عمل

مسئله اول: یکی از شرایط تعلق زکات به انعام ثلاثه "گذشتن یک سال" در ملک صاحب است که در اصطلاح فقها "حول" گفته می‌شود.

مسئله دوم: حیوان با اتمام ماه یازدهم و ورود به ماه دوازدهم سالش کامل شده متعلق زکات می‌شود.

مسئله سوم: بچه‌های حیوان که به آنها "سخال" گفته می‌شوند سال مستقل دارند.

مسئله چهارم: یکی دیگر از شرایط تعلق زکات "عامل نبودن" یا کار نکردن حیوان است لکن کار اندک ضرر نزده و جوب ساقط نمی‌شود.

مسئله پنجم: اگر در اثناء سال نصاب مستقل یا مکمل نصاب را بخرد یا به ارث ببرد و یا وصیت و هبه شود سال مستقل دارد.

تمرین درس دهم

- ۱- حول چیست؟ توضیح دهید
- ۲- با چند ماه حول کامل می شود؟
- ۳- سَخال چیست؟ و حکم آن کدام؟
- ۴- شرط عامل را توضیح دهید.
- ۵- محتوای مسئله پنجم را بیان کنید.

درس یازدهم

احکام انعام ثلاثه (۱)

مسئله اول: کسی که بر شترهایش بنت مَخاض واجب شده لکن ابن لبون دارد، همان را بدهد و دو گوسفند یا بیست درهم دیگر بدهد.

مسئله دوم: کسی که بر شترهایش ابن لبون واجب شده لکن بنت مخاض دارد، همان را بدهد و دو گوسفند یا بیست درهم دیگر نیز بدهد.

مسئله سوم: کسی که هر دو را ندارد در خریدن هر کدام مخیر است لکن خریدن بنت مَخاض احوط است.

مسئله چهارم: در نصاب انعام ثلاثه اتحاد خوابگاه، آبگاه، دوشنده و مکان دوشیدن شرط نیست و آنچه شرط است بلوغ نصاب هر شخص است.

مسئله پنجم: در تکمیل نصاب اتحاد مالک شرط است هر چند حیواناتش در چراگاههای مختلف باشند.

تمرین درس یازدهم

- ۱- محتوای مسئله اوّل و حکم آن را بیان کنید.
- ۲- محتوای مسئله دوّم و حکم آن را بیان کنید.
- ۳- محتوای مسئله سوّم و حکم آن را بیان کنید.
- ۴- محتوای مسئله چهارم و حکم آن را بیان کنید.
- ۵- محتوای مسئله پنجم و حکم آن را بیان کنید.

درس دوازدهم

احکام انعام ثلاثه (۲)

مسئله اول: در معلوفه بودن فرقی نیست بین چریدن از زمین مالک و یا انداختن علف را در آخور حیوان.

مسئله دوم: در معلوفه بودن فرقی نیست بین علف دادن خود مالک و یا علف دادن کارگران او.

مسئله سوم: اگر صحرایی را بخرد و یا اجاره نماید تا حیواناتش بچرد حیوان معلوفه به حساب می آید لکن دادن مالیات به حکومت حکم فرقی را ندارد.

مسئله چهارم: اگر بذرهایی را بپاشد لکن در رشد و نموی آن نقشی نداشته باشد به سائمه بودن ضرر نمی زند.

مسئله پنجم: اگر در اثناء سال جنس زکوی را به غیر زکوی تبدیل کند مثل سائمه را به معلوفه، زکات ساقط می شود هر چند به قصد فرار از زکات باشد.

تمرین درس دوازدهم

- ۱- محتوای مسئله اوّل را با حکم آن بیان کنید؟
- ۲- محتوای مسئله دوّم را با حکم آن بیان کنید؟
- ۳- محتوای مسئله سوّم را با حکم آن بیان کنید؟
- ۴- محتوای مسئله چهارم را با حکم آن بیان کنید؟
- ۵- محتوای مسئله پنجم را با حکم آن بیان کنید؟

احکام انعام ثلاثه (۳)

مسئله اول: از نصاب سالم، مریض و از نصاب جوان، پیر اخذ نمی‌شود و همچنان از نصاب کامل و صحیح معیوب و ناقص اخذ نمی‌شود.

مسئله دوم: اگر تمام نصاب و یا اکثریت آن‌ها مریض‌اند، می‌شود زکات آن را از مریض گرفت و هم چنان در معیوب و ناقص.

مسئله سوم: گوسفندیکه پانزده روز از زایمانش سپری شده اخذ نمی‌شود که در اصطلاح فقها "انجا" گفته می‌شود مگر اینکه تمام نصاب جنین باشد.

مسئله چهارم: گوسفندیکه برای خوردن پروار نموده اخذ نمی‌شود و همچنان قوچ رمه ولو اینکه مالکش بدهد بلکه ملاک نصاب نیز به حساب نمی‌آید.

مسئله پنجم: گوسفند از بز و بالعکس و گاو از گاو میش و بالعکس و شتر عراب از شتر نجاتی اخذ شده به جای هم مکمل نصاب است.

تمرین درس سیزدهم

- ۱- محتوای مسئله اوّل و حکم آن را بیان کنید؟
- ۲- محتوای مسئله دوّم و حکم آن را بیان کنید؟
- ۳- محتوای مسئله سوّم و حکم آن را بیان کنید؟
- ۴- محتوای مسئله چهارم و حکم آن را بیان کنید؟
- ۵- محتوای مسئله پنجم و حکم آن را بیان کنید؟

❖ زکات نقدین

درس چهاردهم

نصاب نقدین

مسئله اول: طلا دو نصاب دارد: نصاب اولش "بیست دینار" است که زکات آن "نصف دینار" می‌باشد و هر دینار هجده نخود است که برابر با پانزده مثقال معمولی می‌شود.

مسئله دوم: نصاب دوم طلا "چهار دینار" است که برابر می‌شود با سه مثقال معمولی و زکات آن دو قیراط است و دو قیراط معادل نه نخود معمولی است.

مسئله سوم: نقره نیز دو نصاب دارد: نصاب اولش "دو صد درهم" است که زکات آن "پنج درهم" می‌باشد و دو صد درهم برابر است با ۱۰۵ مثقال معمولی.

مسئله چهارم: نصاب دوم نقره "چهل درهم" است که زکات آن یک درهم است که برابر با "بیست و یک" مثقال معمولی که در حقیقت یک چهلیم می‌شود که معیار زکات نقدین یک "چهلیم" است.

مسئله پنجم: هر درهم برابر است با نصف مثقال شرعی و خمس آن که هر ده درهم هفت مثقال شرعی می‌شود.

تمرین درس چهاردهم:

- ۱- نصاب اوّل طلا چند بوده زکات چه مقدار است؟
- ۲- نصاب دوّم طلا چند بوده زکات چه مقدار است؟
- ۳- نصاب اوّل نقره چند بوده زکات چه مقدار است؟
- ۴- نصاب دوّم نقره چند بوده زکات چه مقدار است؟
- ۵- هر درهم چند مثقال شرعی بوده، ده درهم چند مثقال شرعی است؟

شرایط و احکام نقدین

مسئله اول: در طلا و نقره "مسکوک" بوده شرط است چه به سکه اسلام یا سکه کفر چه به شکل نوشته باشد یا به شکل غیرنوشته.

مسئله دوم: در طلا و نقره "حول" یا گذشتن سال شرط است، یعنی یک سال نصاب نزد مالک نقص شود.

مسئله سوم: اگر مسکوکین در برخی زمانها یا در برخی مکانها رایج بوده ولی در زمان حال یا در مکان مالک سکه رایج نباشد بازهم زکات آن ساقط نیست.

مسئله چهارم: اگر مسکوکین بر اثر گذشت زمان نوشته یا نقش آن پاک شده باشد ولی از رواج نیفتاده باشد زکات دارد، همچنان است اگر بر اثر فشار محو شده باشد.

مسئله پنجم: در صورتی که مسکوکین را تبدیل به زیور کرده باشد، زکات آن ساقط می‌شود چه قیمت آن زیاد شده باشد یا کم فرقی ندارد.

تمرین درس پانزدهم

- ۱- شرط اول نقدین چیست؟ شرح دهید.
- ۲- شرط دوم نقدین چیست؟ شرح دهید.
- ۳- محتوای مسئله سوم را شرح دهید.
- ۴- پاک شدن نقش مکه چه حکم دارد؟
- ۵- تبدیل شدن سکه به زیور چه حکم دارد؟

درس شانزدهم

سایر احکام نقدین

مسئله اول: سکه‌های دوره قاجاریه یا سکه‌های دوره امیر شیرعلی خان که از نقره است که به آن طلای سفید گفته می‌شود یا بقیه سکه‌ها اگر تبدیل به زیور شده باشد زکات دارد، ولو این که فعلاً سکه رایج نیست.

مسئله دوم: سکه‌های آرای مهر یا سکه‌های جمهوری اسلامی که از طلا است اگر تبدیل به زیور نشده باشد زکات دارد ولو این که سکه رایج نیست.

مسئله سوم: درهم مکمل نصاب دینار است بنابراین نقره می‌تواند نصاب طلا را تکمیل نماید.

مسئله چهارم: سکه‌های طلا یا نقره که زیور شده باشد بنا بر احتیاط واجب زکات دارد، و زیورآلات از جنس سیلور یا مس زکاتش مستحب است.

مسئله پنجم: سکه‌های مغشوش و قلابی مکمل نصاب نبوده زکات ندارد.

تمرین درس شانزدهم

- ۱- حکم سکه‌های قاجاریه و امیر شیرعلی خان چیست؟
- ۲- حکم سکه‌های آریامهر و جمهوری اسلامی چیست؟
- ۳- آیا نقره می‌تواند مکمل نصاب طلا باشد؟
- ۴- حکم سکه‌های زیور شده چیست؟ شرح دهید.
- ۵- حکم سکه‌های مغشوش و قلبی چیست؟

❖ زکات غلات اربعه

غلات اربعه

مسئله اوّل: در غلات اربعه که عبارت از: گندم، جو، کشمش و خرما می‌باشند دو چیز معتبر است تا زکات آن واجب شود.

مسئله دوّم: "نصاب" در هر کدام معتبر است که عبارت از پنج "وَسَق" باشد و پنج وسق برابر است با ۸۴۷ کیلو و ۲۰۷ گرم که معادل است با "یک صد و بیست و یک" سیر کابل و یک خروار و چهل و یک سیر افغانستان مرکزی.

مسئله سوّم: بعد از نصاب "تملک به زراعت" معتبر است، بنابراین اگر نصاب را خریده باشد یا از طرف هبه، وصیت، ارث، صلح و امثال این‌ها به دست آورده باشد، زکات ندارد.

مسئله چهارم: اگر زراعت، نخل خرما و تاک انگور را قبل از تعلق زکات بر آن‌ها خریده باشد و یا به هر نحوی دیگر به او انتقال یابد طوری که در ملک خریدار رشد نماید زکات آن‌ها واجب است.

مسئله پنجم: ملاک بلوغ نصاب حال خشک شدن غلات است، پس رطب باید خرما و انگور کشمش و گندم و جو خرمن شود آنگاه زکات آن‌ها پرداخته می‌شود.

تمرین درس هفدهم

- ۱- غلات اربعه کدام‌ها هستند؟ نام ببرید.
- ۲- پنج وثق معادل چند کیلو و سیر کابل است؟
- ۳- تملک به زراعت را توضیح دهید.
- ۴- انتقال نصاب به‌غیراز زراعت را مثال بزنید.
- ۵- ملاک در بلوغ نصاب چه بوده؟ شرح دهید.

تعلق زکات و ادای آن

مسئله اول: تعلق زکات در خرما زمانی است که رنگ آن "زرد" یا "سرخ" شود ولی ادای آن زمانی است که چیده شود که به ترتیب "رطب" و "تمر" گفته می‌شود.

مسئله دوم: تعلق زکات در کشمش زمانی است که "انگور" باشد ولی ادای آن زمانی است که "کشمش" شود.

مسئله سوم: تعلق زکات در گندم و جو زمانی است که "دانه بسته" شود که ما آن را "دلمول" می‌گوییم، ولی ادای آن زمانی است که "خرمن" شود.

مسئله چهارم: "سَلت" که مزه آن مثل جو پوست آن مثل گندم است و ما به آن "کالجو" می‌گوییم به احوط وجوبی زکات دارد و اصل شعیر جوی است که ما آن را "جَومویه" می‌گوییم.

مسئله پنجم: "عَلَس" که به آن "وجودر" می‌گوییم به احوط وجوبی زکات دارد.

تمرین درس هجدهم

- ۱- تعلق زکات در خرما کی و ادای آنچه وقت است؟
- ۲- تعلق زکات در کشمش کی و ادای آنچه وقت است؟
- ۳- تعلق زکات در گندم کی و ادای آنچه وقت است؟
- ۴- "سَلت" چه بوده زکات آنچه حکم دارد؟
- ۵- عَلَس چه بوده زکات آنچه حکم دارد؟

درس نوزدهم

انواع و اقسام غلات اربعه

مسئله اول: انواع و اقسام خرما چون: زاهدی، خستاوی، قنطار، عجوه و غیره مکمل نصاب یکدیگر بوده حکم واحد دارند.

مسئله دوم: انواع و اقسام کشمش چون: بادانه یا بی‌دانه سبز، سرخ، سیاه و غیره مکمل نصاب یکدیگر بوده حکم واحد دارند.

مسئله سوم: انواع و اقسام گندم چون: سرخ خوشه، کرخوشه، سفیدچه، سرخ‌چه، شیخ‌کوی، قوری و غیره مکمل نصاب یکدیگر بوده حکم واحد دارند.

مسئله چهارم: انواع و اقسام جو چون: جومویه، کل جو و غیره مکمل نصاب بوده حکم واحد دارند لکن الحاق کل جو به جومویه از باب احتیاط وجوبی است.

مسئله پنجم: زکات سایر حبوبات از قبیل: لوبیا، نخود، سیاه‌دانه، عدس، ماش، برنج و غیره از باب احتیاط وجوبی است.

تمرین درس نوزدهم

- ۱- انواع و اقسام خرما را نامبرده حکم آنها را روشن کنید.
- ۲- انواع و اقسام کشمش را نامبرده حکم آنها را روشن کنید.
- ۳- انواع و اقسام گندم را نامبرده حکم آنها را روشن کنید.
- ۴- انواع و اقسام جو را نامبرده حکم آنها را روشن کنید.
- ۵- سایر حبوبات را نامبرده حکم آنها را واضح سازید.

پیش مصرف غلات اربعه

مسئله اوّل: اگر خرما در دوره‌ای که زرد یا سرخ‌شده مصرف نماید که اصطلاحاً به آن‌ها "لَبز" و "رطب" گفته می‌شود زکات ندارد، آلا از باب استحباب.

مسئله دوّم: اگر کشمش را در دوره‌ای که غوره است یا انگور نشده مصرف نماید زکات ندارد و آلا از باب استحباب.

مسئله سوّم: اگر گندم را در دوره که کومه است و یا خوشه بسته که اصطلاحاً "قصیل" گفته می‌شود که ما آن را تردرو می‌گوییم، مصرف نماید زکات ندارد آلا از باب استحباب.

مسئله چهارم: جو نیز حکم گندم را داشته فرقی ندارد.

مسئله پنجم: ملاک بلوغ نصاب غلات اربعه خرماى خشک شده، انگور خشک شده، گندم و جو خشک شده است نه قبل از آن.

تمرین درس بیستم

- ۱- حکم لُبز و رطب چیست؟ بیان کنید.
- ۲- حکم غوره و انگور چیست؟ بیان کنید.
- ۳- حکم قصیل چیست؟ واضح سازید.
- ۴- جو با گندم در حکم فرق دارد یا خیر؟
- ۵- ملاک بلوغ نصاب غلات اربعه چیست؟

درس بیست و یکم

مصارف غلات اربعه

مسئله اول: مصارفی که برای غلات می شود دو حالت دارد: یا قبل از تعلق زکات است و یا بعد از تعلق زکات.

مسئله دوم: در صورت نخست مانند: آهن اسپار، کود حیوانی یا شیمیایی، هزینه های آبیاری، حفظ و مراقبت، قلبه، اجاره حیوان و امثال این ها از نصاب کسر نمی شود اگرچه مشهور گفته اند که طبق مبنای مشهور بر کاه و دانه باید تقسیم شود.

مسئله سوم: در صورت دوم مانند: هزینه های درو، تصفیه، خرمن و امثال این ها به طور قطع از نصاب کسر نمی شود اگرچه هزینه نگهداری زکات به دوش مالک نیست ولو این که مشهور گفته باشد.

مسئله چهارم: بذر که پاشیده می شود مانع بلوغ نصاب نمی شود لکن بعد از نصاب از مجموع کسر می شود.

مسئله پنجم: مخارج حیوان اگر بر خود اراضی و درختها و زراعتهاست بعد از تکمیل نصاب از مجموع کسر می‌شود لکن مانع از بلوغ نصاب نمی‌گردد و الا کسر نمی‌شود.

تمرین درس بیست و یکم

- ۱- مصارف برای غلات اربعه چند حالت دارد؟
- ۲- حکم صورت نخست مصارف چیست؟ بیان کنید.
- ۳- حکم صورت دوم مصارف چیست؟ واضح سازید.
- ۴- حکم بذر پاشیده شده چیست؟ روشن نمایید.
- ۵- مخارج حیوان چه حکم داشته بیان کنید.

درس بیست و دوم

مقدار زکات

مسئله اول: اگر تاک، نخل و زراعت از طریق آب‌های جاری مانند: رودبار، چشمه، قنات، سراب ولو با حفر نهر یا نصب لوله بشد که در اصطلاح فقها "ماسقی سیحاً" گفته می‌شود زکات آن‌ها "یک‌دهم" است که "عشر" گفته می‌شود.

مسئله دوم: اگر تاک، نخل و زراعت از طریق آب باران سیراب شوند ولو با هدایت آب به ریشه باشد که در اصطلاح فقها "ماسقی عذیاً" گفته می‌شود همچنان زکات آن‌ها یک‌دهم است که همان "عشر" باشد.

مسئله سوم: اگر تاک، نخل و زراعت از طریق رطوبت زمین سیراب شود چون زمین‌های کناره‌های نیل، فرات و غیره که در اصطلاح فقها "ماسقی بعلاً" گفته می‌شود همچنان زکات آن‌ها ده یک می‌باشد که همان عشر است.

مسئله چهارم: اگر تاک، نخل و زراعت توسط آرد ولو ماشین و غیره سیراب می‌شوند که در اصطلاح فقها "ماسقی علاجاً" گفته می‌شود زکات آن‌ها "بیست یک" می‌باشد که "نصف عشر" باشد.

مسئله پنجم: اگر تاک نخل و زراعت، با علاج و غیر علاج به‌طور مساویانه سیراب می‌شوند زکات آن‌ها نصف به عشر و نصف اگر به نصف عشر است که "سه چهلم" چنانچه یکی از دیگری غالب باشد حکم غالب را دارد و ملاک حکم قضاوت عرف است.

تمرین درس بیست و دوم

- ۱- "ماسقی سیحاً" را توضیح داده حکم آن را بیان کنید.
- ۲- "ماسقی عذیاً" را توضیح داده حکم آن را بیان کنید.
- ۳- "ماسقی بعلاً" را توضیح داده حکم آن را بیان کنید.
- ۴- "ماسقی علاجاً" را توضیح داده حکم آن را بیان کنید.
- ۵- در صورت تساوی یا غلبه حکم چیست؟ بیان کنید.

درس بیست و سوم

حکم خراجات

مسئله اول: خراجاتی را که پادشاه می‌گیرد اگر به شکل "سهمیه" باشد که به آن "مقاسمه" گفته می‌شود در این صورت از نصاب کسر شده زکات آن قسمت واجب نیست.

مسئله دوم: خراجاتی را که پادشاه می‌گیرد اگر به شکل "حواله بر محصول" باشد که به آن "مالیات بر حاصلات" گفته می‌شود از نصاب کسر نشده زکات آن قسمت واجب است.

مسئله سوم: خراجاتی که پادشاه می‌گیرد اگر به شکل "حق شرعی" باشد که به آن زکات گفته می‌شود در صورتی که جبری باشد زکات حساب می‌شود و اگر به رضایت و اختیاری باشد زکات حساب نمی‌شود

مسئله چهارم: مالک می‌تواند زکات غلات را قبل از خشک شدن بدهد لکن در این صورت تخمین کند که خشک آن به نصاب می‌رسد.

مسئله پنجم: اگر مالک خرما را در زمان که زرد است و به آن "بُسر" گفته می‌شود مصرف نماید زکات ندارد و همچنان است در غوره انگور قصیل گندم و جو.

تمرین درس بیست و سوم

- ۱- مقاسمه چه بوده حکم آن را بیان کنید.
- ۲- حواله بر محصول چه بوده حکم آن را بیان کنید.
- ۳- حق شرعی چه بوده حکم آن را بیان کنید.
- ۴- ملاک بلوغ در نصاب غلات تر است یا خشک؟
- ۵- مصرف بُسر، غوره و قصیل چه حکم دارد؟

درس بیست و چهارم

آب دادن زراعت

مسئله اول: زمین‌هایی که به بعلاج آب‌داده می‌شوند با باریدن باران‌های فصلی از حکم دوالی خارج نمی‌شود مگر این‌که باران به‌قدری باشد که از دلو بی‌نیاز شود و یا مشترک گردد.

مسئله دوم: اگر کسی به‌طور عبث آب را بعلاج زمین مباحی هدایت کند ولی زراعتی سیراب شود از حکم ده یک خارج نمی‌شود.

مسئله سوم: اگر کسی به هدف کار دیگری آب را بعلاج استخراج کند ولی از جریان آن زراعتی سیراب شود بازهم از حکم ده یک خارج نمی‌شود.

مسئله چهارم: اگر کسی به هدف کار دیگری آب را بعلاج استخراج کند سپس به ذهنش برسد که زراعتی را ایجاد نماید، آن زراعت بازهم از حکم ده یک خارج نمی‌شود.

مسئله پنجم: اگر کسی به هدف زراعت آبی را بعلاج استخراج کند و سپس انگیزه شود که زراعتی دیگری هم ایجاد نماید بازهم از حکم ده یک خارج نمی‌شود.

تمرین درس بیست و چهارم

- ۱- محتوای مسئله نخست را با حکم آن بیان کنید.
- ۲- محتوای مسئله دوم را با حکم آن بیان کنید.
- ۳- محتوای مسئله سوم را با حکم آن بیان کنید.
- ۴- محتوای مسئله چهارم را با حکم آن بیان کنید.
- ۵- محتوای مسئله پنجم را با حکم آن بیان کنید.

درس بیست و پنجم

کیفیت تعلق زکات

مسئله اول: کیفیت تعلق زکات بر غلات به نحو "مشاع به نفس عین" است.

مسئله دوم: کیفیت تعلق زکات بر گوسفند و نقدین به نحو "کلی در معین" است.

مسئله سوم: کیفیت تعلق زکات بر شتر و گاو و به نحو "شریک در مالیت" به آن.

مسئله چهارم: ثمره این بحث این است که در قسم اول تصرف مالک در نصاب قبل از اخراج زکات جایز نیست لکن در قسم دوم و سوم جایز است، یعنی در قسم دوم و سوم مالک می‌تواند تا وقتی که از عین در قسم دوم و از مال در قسم سوم به مقدار زکات باقی بماند تصرف کند.

مسئله پنجم: اگر مالک تمام مال را بفروشد در قسم دوم معامله نسبت به سهم زکات صحیح نیست و در قسم سوم صحیح بوده در صورتی که زکات را زرعیه آن جنس با اذن حاکم پرداخت نماید.

تمرین درس بیست و پنجم

- ۱- کیفیت تعلق زکات بر غلات به کدام نحو است؟
- ۲- کیفیت تعلق زکات بر گوسفند و نقدین به کدام نحو است؟
- ۳- کیفیت تعلق زکات بر شتر و گاو به کدام نحو است؟
- ۴- ثمره انحاء تعلق کیفیت زکات چیست؟ بیان کنید.
- ۵- اگر مالک مال را بفروشد حکم در دو صورت چیست؟

درس بیست و ششم

اشتراک حاصل

مسئله اول: در مزارعه و مساقات صحیحین که حاصل بین مالک و کارگر به طور مشترک است زکات بر هر دو واجب است مشروط به رسیدن به نصاب در سهم هر کدام.

مسئله دوم: در اجاره زکات بر اجاره گیرنده است که اصطلاحاً "مستأجر" گفته می شود نه بر اجاره دهنده که اصطلاحاً "مؤجر" گفته می شود ولو این که اجاره از جنس زکوی داده شود.

مسئله سوم: هرگاه چند نفر عامل مشترک کار کرده باشد ملاک زکات رسیدن سهم هر کدام به نصاب است که مجموع حاصل.

مسئله چهارم: هرگاه چند نفر به طور مشترک مالک باشند باز هم حکم رسیدن سهم هر کدام است به نصاب که مجموع حاصل.

مسئله پنجم: در مزارعه و مساقات باطل زکات بر صاحب بذر یا نهال است
نه بر زارع و ساقی.

تمرین درس بیست و ششم

- ۱- در مزارعه و مساقات صحیحین حکم زکات چیست؟
- ۲- در اجاره حکم صحیحین حکم زکات چیست؟
- ۳- در کارگردان که مشترک کار کرده حکم چیست؟
- ۴- در اشتراک مالکین حکم چیست؟
- ۵- در مزارعه و مساقات باطل حکم چیست؟

درس بیست و هفتم

موت مالک در معین

مسئله اول: اگر مالک نخل، تاک و زراعت که مدیون است بعد از تعلق زکات بمیرد طلب کاران با ارباب زکات تحاص یعنی حصه نمی‌توانند ولو این که دین مستغرق بر مال باشد.

مسئله دوم: اگر مالک نخل، تاک و زراعت که مدیون است بعد از تعلق زکات بمیرد و لکن در زمان حیاتش زکات را تلف کرده باشد با تفریط مالک طلب کاران با ارباب زکات شریک شده تحاص می‌شود چون زکات با اتلاف مالک از زمان ندبه مالک انتقال یافته است.

مسئله سوم: اگر مالک نخل، تاک و زراعت که مدیون است قبل از تعلق زکات بمیرد و دین مستغرق باشد حتی بر نماهات زکات بر ورثه واجب نیست.

مسئله چهارم: اگر موت قبل از تعلق زکات و بعد از ظهور ثمره باشد و دین ثمره را شامل نباشد احوط اخراج زکات است به شرطی که سهم هر یک از ورثه به نصاب برسد.

مسئله پنجم: اگر موت بعد از تعلق زکات و قبل از اخراج باشد ولی حصّه فقراء تلف شده باشد بدون تفریط و افراط بر ورثه لازم است قیمت زکات را پرداخت نموده سپس نوبت دیون و میراث است.

تمرین درس بیست و هفتم

- ۱- محتوای مسئله نخست حکم آن چیست؟
- ۲- محتوای مسئله دوم حکم آن چیست؟
- ۳- محتوای مسئله سوم حکم آن چیست؟
- ۴- محتوای مسئله چهارم حکم آن چیست؟
- ۵- محتوای مسئله پنجم حکم آن چیست؟

درس بیست و هشتم

احکام غلات اربعه

مسئله اول: زکات غلات با گذشتن سال‌های متعدّد تکرار نمی‌شود، پس اگر زکات غلّه را یک‌بار داده باشد و برای چند سال نگه دارد چیزی بر مالک نیست.

مسئله دوّم: پرداخت قیمت زکات در صورتی که فقرا راضی باشند و مسئول جمع‌آوری قبول کند و مصلحت هم در قیمت باشد از جنس زکوی کفایت می‌کند.

مسئله سوّم: اگر کسی غلّه را بخرد و بداند که مالک قبلی زکات آن را نداده زکات بر خریدار واجب نیست چه رسد از صورت شک.

مسئله چهارم: در غلات اربعه می‌شود زکات یک جنس زکوی را از جنس دیگر زکوی بدهد حتی اگر تفاوت در قیمت داشته باشد.

مسئله پنجم: اگر در یک سال دو بار محصول بگیرد رسیدن مجموع هر دو محصول به نصاب شرط است و همچنان اگر محصولات در شهرهای مختلف باشد باز هم رسیدن مجموع آنها به نصاب شرط است.

تمرین درس بیست و هشتم

- ۱- غله‌ای که چندساله باشد حکم آن چیست؟
- ۲- پرداخت قیمت زکات در کدام صورت‌ها جایز است؟
- ۳- جنس زکوی خریداری شده زکات داده یا خیر؟
- ۴- آیا می‌شود زکات یک جنس را از جنس دیگر داد؟
- ۵- محصولات شهرها و دو بار محصول گرفتن حکمش چیست؟

درس بیست و نهم

احکام متفرقه غلات

مسئله اول: غله ردی یعنی پست از غله جيد یعنی خوب زکات داده نمی‌شود مثل: غله سرمازده یا جوش‌برده که از غله خوب کفایت نمی‌کند.

مسئله دوم: اگر نخل، تاک و یا زراعت را قبل از تعلق زکات به آنها بخرد زکات بر عهده خریدار است.

مسئله سوم: اگر نخل، تاک و زراعت را بعد از تعلق زکات بخرد معامله بالنسبه حصه زکات فضولی واقع می‌شود و زکات آن بر فروشنده است.

مسئله چهارم: چنانچه حاکم شرع معامله را امضا نماید قیمت حصه زکات به فروشنده برمی‌گردد و حاکم به بايع که فروشنده باشد مراجعه می‌کند و اگر رد زکات از سوی خریدار ادا می‌شود ولو به بايع مراجعه کرده باشد قیمت آن را پس می‌گیرد.

مسئله پنجم: تا زمانی که زکات غلات را نپرداخته حق تصرف ندارد آلا این که زکات را جدا کند که در اصطلاح فقها "عزل" گفته می شود.

تمرین درس بیست و نهم

- ۱- غله ردی و جید چه بوده از همدیگر کفایت می کند؟
- ۲- اگر نخل، تاک و زراعت را قبل از تعلق زکات بخرد حکم چیست؟
- ۳- اگر نخل، تاک و زراعت را بعد از تعلق زکات بخرد حکم چیست؟
- ۴- اثر حاکم در معامله داده یا امضا نماید حکم چیست؟
- ۵- در کجا مالک حق تصرف ندارد و در کجا دارد؟

درس سی ام

احکام متفرقه غلات

مسئله اوّل: کارگری را که برای غیر کار زراعت، تاک یا نخل اجیر کرده چنانچه چند روزی در یکی از اینها نیز کار کرده باشد از مؤنه حساب نمی شود و هم چنین است کار خودش.

مسئله دوّم: بذری را که می خواهد از زکات کسر کند ملاک قیمت روز کشت است نه قیمت روز پرداخت زکات.

مسئله سوّم: اگر مالک زرع بعد از تعلق زکات و قبل از اخراج آن بمیرد زکات از عین جنس زکوی و اگر تلف شده باشد از ترکه میّت خارج می شود.

مسئله چهارم: اگر مالک زرع قبل از تعلق زکات بمیرد رسیدن سهم هر وارث به نصاب شرط است نه مجموع حاصل.

مسئله پنجم: مالک بدون عذر نمی‌تواند زکات را به تأخیر بیندازد و انتظار کشیدن مستحق که یقیناً یا به گمان اغلب از راه می‌رسد عذر شرعی محسوب است به‌ویژه اگر رجحان نیز داشته باشد.

تمرین درس سی‌ام

- ۱- محتوای مسئله نخست را مطرح کرده حکم آن را بنویسید؟
- ۲- محتوای مسئله دوم را مطرح کرده حکم آن را بنویسید؟
- ۳- محتوای مسئله سوم را مطرح کرده حکم آن را بنویسید؟
- ۴- محتوای مسئله چهارم را مطرح کرده حکم آن را بنویسید؟
- ۵- محتوای مسئله پنجم را مطرح کرده حکم آن را بنویسید؟

درس سی و یکم

موارد مصرف زکات (۱)

مسئله اوّل: مورد اوّل مصرف زکات "فقراء" هستند و او کسی است که خرج سال خود را بالفعل یا بالقوه ندارد و کسی که کسب، صنعت یا پیشه‌ور می‌باشد یا توان کار را دارد و کار هم پیدا می‌شود غنی بالقوه گفته می‌شود.

مسئله دوّم: مورد دوّم مصرف زکات "مساکین" هستند و مسکین کسی است که خرج روز خود را ندارد و از فقیر فقیرتر باشد.

مسئله سوّم: مورد سوّم مصرف زکات "عاملین" هستند و عامل به کسی گفته می‌شود که از سوی حاکم شرع مأمور جمع‌آوری زکات می‌باشد.

مسئله چهارم: مورد چهارم مصرف زکات "مؤلفه القلوب" هستند و او کافری است که تمایل به اسلام پیدا کرده یا در جنگ کمک می‌کند و یا مسلمان ضعیف العقیده است که با دادن زکات راسخ می‌شود.

مسئله پنجم: مورد پنجم مصرف زکات "غارمین" هستند و غارم به کسی گفته می‌شود که دین‌دار است و نمی‌تواند قرض خود را بدهد.

تمرین درس سی و یکم

- ۱- فقراء کی‌ها هستند؟ روشن کنید.
- ۲- مساکین کی‌ها هستند؟ روشن کنید.
- ۳- عاملین کی‌ها هستند؟ روشن کنید.
- ۴- مؤلفه القلوب کی‌ها هستند؟ روشن کنید.
- ۵- غارمین کی‌ها هستند؟ روشن کنید.

درس سی و دوم

موارد مصرف زکات (۲)

مسئله اول: مورد ششم مصرف زکات (رقاب) می‌باشد و رقاب به کسی گفته می‌شود که در اسارت و بردگی به سر می‌برد و خود به محبوس اطلاق می‌شود.

مسئله دوم: مورد هفتم مصرف زکات (فی سبیل الله) می‌باشد و آن کارهای است که می‌شود با آن‌ها قصد قربت کرد مانند: ساختن مدارس، مساجد، راه‌سازی، شفاخانه و امثال این‌ها.

مسئله سوم: مورد هشتم مصرف زکات (ابن سبیل) می‌باشد و کسی که راه مانده است یعنی خرج روز خود را ندارد و قرض هم پیدا نمی‌تواند

مسئله چهارم: کسی که مبتلا در فقر بوده حالا حالش مشکوک باشد می‌شود فقر او را استعاب نمود برایش زکات داد.

مسئله پنجم: کسی که قبلاً فقیر نبوده ولی حالا او ادعای فقر نماید در صورت شک می‌تواند برایش زکات داد.

تمرین درس سی و دوم

- ۱- رقاب کیست؟ روشن کنید.
- ۲- فی سبیل الله چیست؟ روشن کنید.
- ۳- ابن سبیل کیست؟
- ۴- کسی که سابقه فقر دارد حکمش چیست؟
- ۵- کسی که سابقه فقر ندارد حکمش چیست؟

درس سی و سوم

شرایط مصرف‌کننده

مسئله اول: در مصرف‌کننده شرط است که فقیر یا مسکین یا یکی از عناوین هشت‌گانه را دارا باشد.

مسئله دوم: در زکات گیرنده شرط است که زکات را در معصیت مصرف نکند و اگر زکات دهنده بداند مع‌الوصف زکات را به عاصی بدهد کفایت از زکات نمی‌کند.

مسئله سوم: در زکات گیرنده شرط است که مهمان دوازده‌امامی باشد الا مؤلفه القلوب یا کسانی را که حکام شرع اجازه نماید.

مسئله چهارم: در زکات گیرنده شرط است که نفقه بگیر زکات دهنده نباشد ولو این‌که در توسعه زندگی او و مستحبات معیشت مصرف کند.

مسئله چهارم: در زکات گیرنده شرط است که سید هاشمی نباشد آلا درجایی که خمس موجود نباشد یا خطر تلف شدنش برود.

تمرین درس سی و سوم

- ۱- شرط زکات گیرنده در مسئله نخست چیست؟
- ۲- شرط زکات گیرنده در مسئله دوم چیست؟
- ۳- شرط زکات گیرنده در مسئله سوم چیست؟
- ۴- شرط زکات گیرنده در مسئله چهارم چیست؟
- ۵- شرط زکات گیرنده در مسئله پنجم چیست؟

درس سی و چهارم

احکام زکات دهنده

مسئله اول: بر زکات دهنده شرط است که در وقت ادای آن نیت و قربت مطلقه داشته باشد اگرچه اظهار آن لازم نیست.

مسئله دوم: زکات دهنده نباید بیش از خرج یک سال زکات گیرنده را بدهد و زکات گیرنده نیز نباید بیش از آن را بگیرد.

مسئله سوم: کسی که زکات می‌دهد لازم نیست به گیرنده اظهار نماید که آنچه می‌دهد زکات است مخصوصاً اگر گیرنده شخص عقیف و محترم باشد.

مسئله چهارم: زکات بر اولیاء اطفال مجانین یا ایتام که فقیرند یا یتیم آن‌ها نیز داده می‌شود نه به خود آن‌ها و در صورت نبود هیچ‌کدام زکات دهنده خودش بر آن‌ها مصرف کند.

مسئله پنجم: اگر بدون جستجوی این که گیرنده زکات فقیر است یا نه به او زکات بدهد سپس معلوم شود که فقیر نبوده از زکات کفایت نمی‌کند.

تمرین درس سی و چهارم

- ۱- در مسئله نخست چه چیز بر زکات دهنده شرط است؟
- ۲- در مسئله دوّم چه چیز بر زکات دهنده شرط است؟
- ۳- در مسئله سوّم چه چیز بر زکات دهنده شرط است؟
- ۴- در مسئله چهارم چه چیز بر زکات دهنده شرط است؟
- ۵- در کدام صورت از زکات کفایت نمی‌کند؟ بنویسید.

درس سی و پنجم

مصارف زکات

مسئله اول: کسی که مصارف سال خود را دارد و لکن بده کار است می تواند از زکات گرفته قرض خود را بدهد مشروط به آن که در معصیت قرض داده نداده باشد.

مسئله دوم: اگر بالای کسی قرض و دین دارد و شخص قادر به پرداخت آن نیست می تواند بابت زکات مجرا کند.

مسئله سوم: کسی که مصارف خود را دارد لکن سایر مسئولیات ضروری خود را ندارد و چون: حیوان یا مقرر سواری، وسایل زندگی و امثال اینها می تواند اخذ زکات کند.

مسئله چهارم: کسی که زکات از مصرف سالش زیاد آمده بایستی آن را به زکات دهنده مسترد کند و اگر او در دسترس نباشد به کدام مستحق دیگر بدهد.

مسئله پنجم: کسی که مشغول یادگیری شغل است، می‌تواند در زمان یادگیری اخذ زکات کند.

تمرین درس سی و پنجم

- ۱- در مسئله نخست چه چیز مطرح شد؟ بیان کنید.
- ۲- در مسئله دوّم چه چیز مطرح شد؟ بیان کنید.
- ۳- در مسئله سوّم چه چیز مطرح شد؟ بیان کنید.
- ۴- در مسئله چهارم چه چیز مطرح شد؟ بیان کنید.
- ۵- در مسئله پنجم چه چیز مطرح شد؟ بیان کنید.

درس سی و ششم

تعیین و ترجیح

مسئله اول: اگر در بلد مستحق وجود دارد دادن زکات بر آنها معین بوده انتقال آن بر سایر بلاد جایز نیست.

مسئله دوم: اهل علم بر غیر اهل علم رجحان دارد و همچنان اهل تقوا بر غیر آن.

مسئله سوم: ذوی الارحام بر غیر آنها رجحان دارد و همچنان بستگان نسبی بر بستگان سببی.

مسئله چهارم: صاحبان عفت بر غیر آنها رجحان دارد و همچنان غیر سائل به کف از سائل به کف.

مسئله پنجم: اهل فضل و کمال بر غیر آنها رجحان دارد و همچنان کسانی که سابقه فقر نداشته بر آنها که سابقه فقر داشته باشند.

تمرین درس سی و ششم

- ۱- حکم انتقال زکات خارج بلد مستحق چیست؟ روشن کنید.
- ۲- در مسئله دوم چه چیز رجحان حساب شده؟ روشن کنید؟
- ۳- در مسئله سوم چه چیز رجحان حساب شده؟ روشن کنید؟
- ۴- در مسئله چهارم چه چیز رجحان حساب شده؟ روشن کنید؟
- ۵- در مسئله پنجم چه چیز رجحان حساب شده؟ روشن کنید؟

درس سی و هفتم

منافع و اجرت‌ها

مسئله اول: اگر زکات منافع منفصله دارد مانند: برّه، بزغاله، گوساله و فصیل مال مستحق است نه مال زکات دهنده.

مسئله دوم: منافع زمانی تصوّر می‌شود که مثلاً: اغنام ثلاثه را برای مستحق معین کرده لکن مستحق موجوده نبوده و تا پیدا شدن او مدتی سپری شده و در آن مدت اغنام نتیجه داده است.

مسئله سوم: اجرت کیّال، وزّان، دلال، سرای داری و غیره به عهده زکات دهنده است نه به عهده مستحق.

مسئله چهارم: اجرت ارسال به خارج بلد مستحق از خود زکات کسر می‌شود زیرا: در بلد مستحق نبوده و او ناچار از انتقال بوده باشد.

مسئله پنجم: اجرت حفظ و نگهداری زکات تا پیدا شدن مستحق نیز از خود آن کسر می‌شود.

تمرین درس سی و هفتم

- ۱- منافع زکات مال چه کسی است؟ روشن کنید.
- ۲- منافع چگونه تصوّر می‌شود؟ تمثیل کنید.
- ۳- اجرت کیّال، وزّان، دلال و غیره به عهده کیست؟
- ۴- اجرت انتقال زکات به خارج بلد به عهده کیست؟
- ۵- اجرت حفظ و نگهداری زکات به عهده کیست؟

درس سی و هشتم

تلف و اتلاف

مسئله اول: اگر زکات را با دست خود تلف کند یا کاری کند که موجب از بین رفتن زکات شود اتلاف گفته شده ضامن است.

مسئله دوم: اگر بلد مستحق بوده مع هذا به خارج انتقال داده تا تلف شده، انتقال دهنده ضامن است و اگر مستحق در بلد نبوده ضامنش نیست.

مسئله سوم: اگر زکات بعد از عزل تلف شده از کیسه مستحق رفته و اگر قبل از عزل تلف شده از کیسه مالک.

مسئله چهارم: اگر مستحق بوده لکن بر اثر تأخیر و سهل انگاری ها زکات تلف شده، زکات دهنده ضامن است و اگر مستحق موجود نبوده یا رجحان در تأخیر بوده ضامن نیست.

مسئله پنجم: اگر زکات بر اثر آفت آسمانی یا زمینی خودبه‌خود تلف شده و مالک مقصر نبوده از کیسه مستحق رفته، اگر چه احتیاط این است که در صورت توان پرداخت کند.

تمرین درس سی و هشتم

- ۱- در صورت اتلاف حکم چیست؟ روشن کنید؟
- ۲- تلف در مسئله دوم چه حکم دارد؟ روشن کنید؟
- ۳- تلف در مسئله سوم چه حکم دارد؟ روشن کنید؟
- ۴- تلف در مسئله چهارم چه حکم دارد؟ روشن کنید؟
- ۵- تلف در مسئله پنجم چه حکم دارد؟ روشن کنید؟

درس سی و نهم

مستحبات زکات

مسئله اول: مستحب است "زکات" را از جنس خوب‌تر بدهد اگرچه از جنس خوب نیز کفایت می‌کند.

مسئله دوم: مستحب است زکات به اسرع وقت بدهد اگرچه با تأخیر نیز جایز است.

مسئله سوم: مستحب است زکات را از اجناس بدهد اگرچه به غیر آن‌ها نیز جایز است.

مسئله چهارم: مستحب است زکات واجب را علنی و زکات مستحب را مخفی بدهد اگرچه علنی هم جایز است.

مسئله پنجم: مستحب است انتظار اهل رجحان را بکشد اگرچه می‌شود به اسرع وقت به غیر اهل رجحان نیز می‌شود داد.

تمرین درس سی و نهم

- ۱- در مسئله نخست چه چیز مستحب و چه چیز جایز است؟
- ۲- در مسئله دوم چه چیز مستحب و چه چیز جایز است؟
- ۳- در مسئله سوم چه چیز مستحب و چه چیز جایز است؟
- ۴- در مسئله چهارم چه چیز مستحب و چه چیز جایز است؟
- ۵- در مسئله پنجم چه چیز مستحب و چه چیز جایز است؟

درس چهارم

مکروهات زکات

مسئله اول: اگر مالک از مستحق بخواهد که زکات را بعد از قبض به او برگرداند به شدت کراهت دارد.

مسئله دوم: اگر مالک از مستحق بخواهد که زکات را بعد از قبض به جنس دیگری با او معامله کند کراهت دارد.

مسئله سوم: اگر مالک از مستحق بخواهد که زکات را بعد از قبض با جنس کم‌بهرتری معاوضه کند کراهت دارد.

مسئله چهارم: اگر مالک از مستحق بخواهد که زکات را بعد از قبض بین او و خودش مشترک قرار دهد کراهت دارد.

مسئله پنجم: اگر مالک از مستحق بخواهد که در بهای زکاتش کاری ولو ناچیز برای او انجام دهد کراهت دارد.

تمرین درس چهلم

- ۱- در مسئله نخست چه چیز بر مالک کراهت دارد؟ روشن کنید.
- ۲- در مسئله دوم چه چیز بر مالک کراهت دارد؟ روشن کنید.
- ۳- در مسئله سوم چه چیز بر مالک کراهت دارد؟ روشن کنید.
- ۴- در مسئله چهارم چه چیز بر مالک کراهت دارد؟ روشن کنید.
- ۵- در مسئله پنجم چه چیز بر مالک کراهت دارد؟ روشن کنید.

درس چهل و یکم

ممنوعات مستحق

مسئله اول: مستحق نمی‌تواند زکات را به کمتر از مقدار واجب مصالحه کند
آلا در مواردی که مقدار بدهی مشکوک باشد.

مسئله دوم: مستحق نمی‌تواند زکات را بر مالک ببخشد آلا جایی که بدهی
او سال‌ها مانده و حالا از توان ادایش بر نمی‌آید.

مسئله سوم: مستحق نمی‌تواند زکات را بر مالک مداوره یا دستگردان کند
آلا جایی که بدهی او زیاد باشد و جز مقداری توان ادا نداشته باشد.

مسئله چهارم: در مسئله دوم و سوم استغفار مالک لازم است و آن گفتن:
«استغفر الله ربی و اتوب الیه» است.

مسئله پنجم: مستحق نمی‌تواند زکات را بیشتر از یک سال بالای مالک قرض بگذارد الا جایی که عقلانی باشد و تشخیص موارد کار آسان نیست.

تمرین درس چهل و یکم

- ۱- چه چیز در مسئله نخست بر مستحق ممنوع است؟ بنویسید.
- ۲- چه چیز در مسئله دوم بر مستحق ممنوع است؟ بنویسید.
- ۳- چه چیز در مسئله سوم بر مستحق ممنوع است؟ بنویسید.
- ۴- استغفار در کجا بر مالک لازم است؟ و صورت آن را بنویسید.
- ۵- چه چیز در مسئله پنجم بر مستحق ممنوع است؟ بنویسید.

درس چهل و دوم

مجوزات مستحق (۱)

مسئله اول: بر مستحق جایز است که علاوه خوردنی و پوشیدنی از زکات برای خودش سر پناهی بسازد.

مسئله دوم: بر مستحق جایز است علاوه خوردنی و پوشیدنی از زکات برایش کتب مطالعه یا کتب ادعیه بخرد.

مسئله سوم: بر مستحق جایز است که علاوه خوردنی و پوشیدنی از زکات برایش لوازم آسایش چون: یخچال، کولر، بخاری، تخت خواب و ... بخرد.

مسئله چهارم: بر مستحق جایز است علاوه خوردنی و پوشیدنی از زکات برایش اسباب ازدواج فرزندش را که اشدّ نیاز به آن دارد تهیه کند.

مسئله پنجم: بر مستحق جایز است علاوه خوردنی و پوشیدنی از زکات برایش اسباب سفرهای راجح چون: حج عمره، مشاهده مشرفه و سفرهای مباح چون: سیاحت برای مطالعه تاریخ را تدارک ببیند.

تمرین درس چهل و دوم

- ۱- چه چیز برای مستحق علاوه خوردنی و پوشیدنی در مسئله نخست جایز است؟
- ۲- چه چیز برای مستحق علاوه خوردنی و پوشیدنی در مسئله دوم جایز است؟
- ۳- چه چیز برای مستحق علاوه خوردنی و پوشیدنی در مسئله سوم جایز است؟
- ۴- چه چیز برای مستحق علاوه خوردنی و پوشیدنی در مسئله چهارم جایز است؟
- ۵- چه چیز برای مستحق علاوه خوردنی و پوشیدنی در مسئله پنجم جایز است؟

درس چهل و سوم

مجوزات مستحق (۲)

مسئله اول: بر مستحق جایز است که از زکات کتاب دعا بخرد و آن را وقف مؤمنین نماید.

مسئله دوم: بر مستحق جایز است که از زکات قرآن بخرد و آن را وقف مؤمنین نماید.

مسئله سوم: بر مستحق جایز است که از زکات کتب مطالعاتی علمی بخرد و آن را وقف بر مؤمنین نماید.

مسئله چهارم: بر مستحق جایز است که از زکات مدرسه، مسجد و یا دانشگاه بسازد و آن را وقف مؤمنین نماید.

مسئله پنجم: بر مستحق جایز است که از زکات اماکن عامه که از آن منافع مباحه منظور است بسازد و آن را وقف مؤمنین نماید.

تمرین درس چهل و سوم

- ۱- چه چیز در مسئله نخست بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۲- چه چیز در مسئله دوم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۳- چه چیز در مسئله سوم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۴- چه چیز در مسئله چهارم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۵- چه چیز در مسئله پنجم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.

درس چهل و چهارم

مجوزات مستحق (۳)

مسئله اول: بر مستحق جایز است که زکات را بگیرد و آن را بر مستحق دیگر هبه کند.

مسئله دوم: بر مستحق جایز است که زکات را بگیرد و به حج برود و نیت وجوب کند.

مسئله سوم: بر مستحق جایز است که زکات را بگیرد و به شوهر فقیر خود بدهد ولو این که برای خودش خرج کند.

مسئله چهارم: بر مستحق جایز است که زکات را بگیرد و آن را برای پدرزن بگیرد که به آن احتیاج داشته باشد.

مسئله پنجم: بر مستحق جایز است که زکات را بگیرد و برای جهاز دخترش مصرف کند.

تمرین درس چهل و چهارم

- ۱- چه چیز در مسئله نخست بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۲- چه چیز در مسئله دوم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۳- چه چیز در مسئله سوم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۴- چه چیز در مسئله چهارم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.
- ۵- چه چیز در مسئله پنجم بر مستحق جایز است؟ روشن کنید.

درس چهل و پنجم

موارد سبیل الله

مسئله اول: یکی از موارد سبیل الله تأسیس یا ادامه دادن امور خیریه است، مانند: مدارس، مساجد، پل، راه، دارالایتام و نظایر اینها.

مسئله دوم: یکی دیگر از موارد سبیل الله اصلاح ذات البین، تحکیم روابط خانواده، تسلیت مصیبت دیده در صورتی که نیاز به هزینه داشته باشد عیادت مؤمن و نظایر اینها است.

مسئله سوم: از موارد دیگر سبیل الله رفع فتنه یا کاستن آن، خواباندن آشوبها، مدیریت بحرانها، قطع روابط ناسالم و نظایر اینها است.

مسئله چهارم: یکی دیگر از موارد سبیل الله ایجاد وصلتها و ازدواج جوانان غرب مؤمن، شبه جهاز برای نوعروسان مؤمنه، توسعه زندگی آنان و نظایر اینها است.

مسئله پنجم: و موارد دیگر سبیل الله تهیه بورسیه‌های تحصیلی برای مؤمنین دانشجو، ایجاد خوابگاه‌ها برای آنها، پرداخت هزینه‌های تحصیلی در تحصیل عمومی که برای رفع نیازهای مشروع جامعه ضروری است و نظایر این‌ها می‌باشد.

تمرین درس چهل و پنجم

- ۱- مورد نخست سبیل الله را مشروحاً بنویسید؟
- ۲- مورد دوّم سبیل الله را مشروحاً بنویسید؟
- ۳- مورد سوّم سبیل الله را مشروحاً بنویسید؟
- ۴- مورد چهارم سبیل الله را مشروحاً بنویسید؟
- ۵- مورد پنجم سبیل الله را مشروحاً بنویسید؟

درس چهل و ششم

نیّت در زکات

مسئله اول: زکات عبادت بوده نیّت در آن شرط است و نیّت همان "قصد" دادن زکات است قربتاً الی الله.

مسئله دوم: در نیّت بهتر است "تعیین" کند که این جنس مثلاً زکات است نه چیز دیگر و نیز بهتر است "اخلاص" را در نهایت درجه آن داشته باشد که برای خداست نه غیر خدا لکن قصد قربت مطلقه کفایت می کند.

مسئله سوم: نیّت را می شود قبل از ادای زکات قرار داد و پیش انداخت لکن نمی شود از هنگام ادا به تأخیر انجام دهد بلکه بهتر است مقارنت نیّت با ادا حفظ شود.

مسئله چهارم: لازم است زکات دهنده خودش نیّت کند نه گیرنده زکات لکن زکات گیرنده دعا در حق مالک را ترک نکند .

مسئله پنجم: اگر زکات دهنده کسی را وکیل می‌کند در ادای زکات در بلد زکات دهنده یا خارج بلد او باشد، نیت به عهده مالک است نه به عهده وکیل.

تمرین درس چهل و ششم

- ۱- نیت چیست؟ روشن کنید.
- ۲- در نیت چه چیزهایی شرط است؟
- ۳- زمان نیت کی بوده بهترش چگونه است؟
- ۴- در زکات چه کسی نیت می‌کند؟
- ۵- در زکات نیت مطلق شرط است یا نیت وکیل؟

درس چهل و هفتم

انتقال زکات

مسئله اول: بهتر است زکات در بلد مالک مصرف شود اگرچه انتقال آن به خارج بلد جایز می‌باشد.

مسئله دوم: چنانچه در خارج بلد مالک ترجیحی باشد جواز آن تشدید می‌شود و شاید در برخی موارد تعیین پیدا شود مثل نبود مستحق در بلد.

مسئله سوم: در انتقال زکات به خارج بلد مالک هزینه، انتقال از خود زکات داده می‌شود نه از کیسه مالک.

مسئله چهارم: چنانچه بدون ترجیح زکات را به خارج انتقال دهد در صورت تلف شدن، مالک ضامن است لکن در صورت ترجیح یا تعیین ضامن نیست.

مسئله پنجم: بهتر است در انتقال زکات به خارج بلد مالک از حاکم شرح اجازه بگیرد لکن در مصرف آن در بلد مالک اجاره شرط نیست.

تمرین درس چهل و هفتم

- ۱- حکم انتقال زکات به خارج بلد را بیان کنید؟
- ۲- در کدام صورت انتقال ترجیح یا تعیین دارد؟
- ۳- در انتقال زکات به خارج بلد هزینه بدوش کیست؟
- ۴- در انتقال بدون ترجیح حکم تلف زکات چیست؟
- ۵- در انتقال اجازه حاکم شرط است یا خیر؟

درس چهل و هشتم

مقدار زکات

مسئله اول: می‌شود به یک یا چند صنف از اصناف هشت‌گانه تمام زکات را بدهد و تقسیم مساویانه شرط نیست.

مسئله دوم: بهتر است مستحق که خویشاوند و ذی‌رحم است از مستحقی که چنین نیستند ترجیح داده شود.

مسئله سوم: بهتر است مستحق که صاحب فضل است از مستحقی که چنین نیست ترجیح داده شود.

مسئله چهارم: بهتر است به اهل فضل سهم داده شود تا کسی که اهل فضل نیست.

مسئله پنجم: بهتر است مستحق که عفت طلب دارد از مستحقی که چنین نیست ترجیح داده شود.

تمرین درس چهل و هشتم

- ۱- آیا تقسیم مساویانه بین اصناف شرط است؟
- ۲- در ذی‌رحم و غیر آن بهتر کدام است؟
- ۳- در صاحب فضل و غیر آن بهتر کدام است؟
- ۴- در سهم اهل فضل حکم چیست؟
- ۵- در سهم مستحق عقیف حکم چیست؟

درس چهل و نهم

فقیه و زکات

مسئله اوّل: دادن زکات بر فقیه جامع شرایط واجب نیست لکن افضل می باشد چون او اعرف به موارد است از غیرش.

مسئله دوّم: اگر فقیه فتوا بدهد که زکات را به او بدهید فقط بر مقلدانش واجب می شود که چنین کنند نه به غیر مقلدانش.

مسئله سوّم: اگر فقیه از باب ولایت حکم کند که زکات را او بدهید بر تمام مؤمنین واجب می شود که زکات را به او بدهد.

مسئله چهارم: در صورت حکم ولایتی به دادن زکات به فقیه جامع شرایط حتی دیگر مجتهدان نیز لازم است که از حکم تبعیت کنند هرچند با فتوایشان موافق نباشد.

مسئله پنجم: اگر فقیه منع کند که زکات را به خارج بلد نفرستند یا به فلان مورد ندهید یا بدهند، در این صورت تبعیت شرط بوده زکات حکم خمس را پیدا می‌کند.

تمرین درس چهل و نهم

- ۱- آیا دادن زکات بر فقیه واجب است؟
- ۲- اگر فقیه فتوا بدهد حکم چیست؟
- ۳- اگر فقیه حکم کند حکم چیست؟
- ۴- در حکم سایر مجتهدین چه کنند؟
- ۵- اگر فقیه منع کند یا دستور دهد حکم چیست؟

درس پنجاهم

زکات و نفقه

مسئله اول: مالک نمی‌تواند بر نفقه‌خوران خود زکات بدهد الا جایی که از نفقه دادن عاجز باشد.

مسئله دوم: زنی که نفقه آن در حین عقد ساقط‌شده، می‌شود زکات شوهرش را بگیرد.

مسئله سوم: زنی که موقت است و در اصل شرع واجب النفقه حساب نمی‌شود نیز می‌تواند از زکات شوهرش استفاده نماید.

مسئله چهارم: زنی که بر اثر نشوز نفقه‌اش ساقط‌شده نمی‌تواند از زکات شوهرش استفاده نماید.

مسئله پنجم: اگر کسی نفقه کسی را قبول کرده باشد می‌تواند زکات خود را به او بدهد.

تمرین درس پنجاهم

- ۱- حکم دادن زکات بر نفقه‌خور مالک چیست؟ بنویسید.
- ۲- حکم دادن زکات بر زن ساقط النفقه چیست؟ بنویسید.
- ۳- حکم دادن زکات بر زن موقت چیست؟ بنویسید.
- ۴- حکم دادن زکات بر زن ناشزه چیست؟ بنویسید.
- ۵- حکم دادن زکات بر شخصی که نفقه‌اش را قبول کرده چیست؟

درس پنجاه و یکم

زکات و هاشمی

مسئله اول: زکات هاشمی بر هاشمی جایز است لکن از غیر هاشمی حق گرفتن زکات واجب را ندارد آلا در حال اضطرار.

مسئله دوم: صدقات غیر واجب یا صدقاتی که واجب هم می‌باشد لکن عناوین دیگر دارد چون: کفاره، ردّ مظالم عباد، نذر و مجهول‌المالک را می‌توانند استفاده نمایند.

مسئله سوم: مشهور فقها انتساب به هاشم را از طریق "پدر" ملاک حکم می‌داند لکن به نظر این جانب بعید نیست که از طریق مادر نیز انتساب محقق شود، چون: در آیه عیسی مسیح^(ع) ذریه ابراهیم^(ع) خوانده شده درحالی که پدر نداشت و انتسابش از طریق "مادر" بود و اگر فرزندان حضرت زهرا^(س) ذراری رسول^(ص) گفته می‌شوند از طریق مادرشان است.

مسئله چهارم: اثبات انتساب با بیّنه تواتر و شیوع که موجب علم یا اطمینان شود محقق می‌شود و ادعا یصرف کافی نیست.

مسئله پنجم: در هاشمی فقر شرط است و اگر کسی بدون تحقیق از فقر فقیر یا استحقاق مستحق زکات بدهد و بعداً کشف شود که فقیر و مستحق نبوده مجزی نیست.

تمرین درس پنجاه و یکم

- ۱- زکات هاشمی بر چه کسی داده می‌شود؟ روشن کنید.
- ۲- صدقات مستحبه و یا واجبه با عناوین دیگر حکم اش چیست؟
- ۳- در انتساب نظر مشهور و نظر مؤلف چیست؟
- ۴- اثبات انتساب از چه طریق به اثبات می‌رسد؟
- ۵- فقر در هاشمی شرط است یا خیر؟

درس پنجاه و دوم

زکات و مرگ مالک

مسئله اول: کسی که زکات بر گردن دارد ولی علائم مرگ حتمی بر او ظاهر شده است طوری که مجال پرداخت ندارد بایستی وصیت نماید.

مسئله دوم: اگر وارث بداند که مورث او زکات بر گردن دارد بایستی از جنس زکوی و اگر میسور نیست از ماترک بدهد.

مسئله سوم: اگر وارث فقیر است و مستحق زکات وصی می تواند همان زکات را برای او بدهد هر چند که واجب النفقه میّت در زمان حیاتش بوده است.

مسئله چهارم: اگر میّت زکات بر گردن دارد و وصیت هم نکرده و ترک هم بجایش نمانده بر وارث واجب نیست لکن از باب ذی رحم در صورت توان داشتن پرداخت نماید.

مسئله پنجم: اگر وصی وارث هم باشد و از سوی فقیر و مستحق، می‌شود زکات میّت را برای خودش حساب کند.

تمرین درس پنجاه و دوم

- ۱- مدیون زکات در آستانه مرگ چه کند؟
- ۲- دین زکات را از کجا بدهد؟ روشن کنید.
- ۳- وارث فقیر واجب النفقه حکمش چیست؟
- ۴- دین میّت بدون ماترک را چگونه ادا کند؟
- ۵- وارثی که وصی است چه کند؟ روشن کنید.

❖ زکات ابدان

درس پنجاه و سوم

زکات ابدان

مسئله اول: سه نوع زکات را خواندیم که عبارت بودند از: زکات انعام، زکات غلات و زکات نقدین، اکنون نوع چهارم مطرح است که زکات "ابدان" باشد و از آن به زکات "فطره" نیز تعبیر می‌شود.

مسئله دوم: زکات ابدان یا فطره بر "مکلف" واجب است، یعنی: یکی از شروطش "تکلیف" است، بناءً بر غیر مکلف واجب نیست.

مسئله سوم: شروط دیگر زکات ابدان یا فطره "حریت" است، بناءً بر برده فطره واجب نیست.

مسئله چهارم: شرط دیگر زکات ابدان یا فطره "غنی بودن" است، بالفعل یا بالقوه، بناءً بر فقیر فطره واجب نیست.

مسئله پنجم: شرط دیگر زکات ابدان یا فطره "عقل" است بناءً بر مجنون ولو ادواری باشد در دور جنونش فطره واجب نیست.

تمرین درس پنجاه و سوم

- ۱- چند نوع زکات داریم؟ نام ببرید.
- ۲- شرط اول زکات فطره کدام است؟
- ۳- شرط دوم زکات فطره کدام است؟
- ۴- شرط سوم زکات فطره کدام است؟
- ۵- شرط چهارم زکات فطره کدام است؟

درس پنجاه و چهارم

مقدار زکات ابدان

مسئله اول: مقدار زکات ابدان یک "صاع" بوده نزدیک به "سه" کیلوی متعارف است، معادل شش و نیم پاو افغانستان مرکزی.

مسئله دوم: صاع به حساب عراق "نه" رطل می شود که معادل است با چهار مُد و هر مُد مساوی می شود با ده خورد یعنی دونیم پاو افغانستان مرکزی.

مسئله سوم: صاع به حساب مدینه منوره "شش" رطل می شود که معادل است با شش صد و چهارده مثقال صیر فی و ربع مثقال.

مسئله چهارم: صاع به حساب حُقه نجف اشرف "دو حقه" و سه ربع بقیه و یک مثقال و سه ربع آن است .

مسئله پنجم: صاع به حساب " من شاهی " قریب یک و نیم " من " است که هر من یک هزار و دو صد و هشت مثقال و نصف من منهای بیست و پنج مثقال و سه ربع آن است.

تمرین درس پنجاه و چهارم

- ۱- مقدار زکات ابدان به حساب کیلوی متعارف چند است؟
- ۲- مقدار زکات ابدان به حساب اطل عراق چند است؟
- ۳- مقدار زکات ابدان به حساب اطل مدینه چند است؟
- ۴- مقدار زکات ابدان به حساب حقه نجف چند است؟
- ۵- مقدار زکات ابدان به حساب من شاهی چند است؟

درس پنجاه و پنجم

جنس زکات ابدان

مسئله اول: زکات ابدان از "قوت غالب" داده می‌شود یعنی آنچه در اکثر سال خوراک هر شخص است ولو این‌که خوراک غیر غالب هم استفاده و مصرف می‌کنند.

مسئله دوم: کسانی که قوت غالبش گندم است گندم بدهد، مانند: غالب مردم در کشورهای جهان سوم یا کسانی که قوت غالبشان برنج است برنج بدهد، مانند: شمال افغانستان، گیلان ایران و یا کشورهای پیشرفته‌تر جهان.

مسئله سوم: کسانی که قوت غالبشان شیر است، شیر بدهد مانند: صحراهای حجاز، نجد و کوچی‌های افغانستان.

مسئله چهارم: کسانی که قوت غالبشان خرما است خرما بدهد، مانند: برخی مناطق عربستان، عراق، جیرفت و بم ایران

مسئله پنجم: کسانی که قوت غالبشان جو، کشک، سبرنی، ذرت، ماش و سایر حبوبات است از همان بدهد لکن غلات اربعه از همه انواع اقوات کفایت می‌کند و در بین آنها خرما و سپس کشمش بهترین است.

تمرین درس پنجاه و پنجم

- ۱- زکات ابدان از چه جنسی داده می‌شود؟
- ۲- گندم قوت غالب کی‌ها است؟ نام ببرید.
- ۳- برنج، شیر و خرما قوت غالب کی‌ها است؟
- ۴- غلات اربعه از قوت غالب کفایت می‌کند یا خیر؟
- ۵- در بین غلات اربعه کدام یک بهتر و بهترین است؟

درس پنجاه و ششم

وقت زکات ابدان

مسئله اول: وقت "وجوب" زکات ابدان یا فطره "شب عید" است و وقت "ادای" آن از طلوع تا "زوال" روز عید.

مسئله دوم: افضل این است که ادای زکات را قبل از نماز عید داشته باشد و احوط نیز چنین است.

مسئله سوم: در ادای زکات ابدان بعد از زوال قصد قربت کرده نیت ادا و قضاء نکند.

مسئله چهارم: قبل از ماه رمضان نمی‌شود زکات فطره را بدهد لکن می‌شود بالای فقیر قرض گذاشته شب عید مجری کند.

مسئله پنجم: اگر زکات ابدان یا فطره را در وقت عزل کند، می‌شود در بعد از وقت نیت ادا کند.

تمرین درس پنجاه و ششم

- ۱- وقت وجوب زکات ابدان چه وقت است؟
- ۲- وقت ادای زکات ابدان چه وقت است؟
- ۳- در بعد از زوال چگونه نیت کند؟
- ۴- ادای زکات ابدان قبل از رمضان چه حکم دارد؟
- ۵- عزل در بحث زکات ابدان چه اثر دارد؟

درس پنجاه و هفتم

مصرف زکات ابدان

مسئله اول: مصرف زکات ابدان یا فطره مصرف زکات غلات است که اصناف هشت‌گانه باشد لکن احوط اختصاص به فقرا مؤمنین است.

مسئله دوم: به یک فقیر از یک فطره کمتر داده نمی‌شود لکن می‌شود که یک و نیم یا بیشتر داد تا خرج یک سال آن.

مسئله سوم: احوط دادن مواد خوراکی به فقیر است اگرچه قیمت نیز کفایت می‌کند.

مسئله چهارم: مستحب است ذی‌رحم، همسایگان، اهل فضل و عقل را بر غیرشان مقدم کند و مرجحات نیز همان مرجحات زکات غلات است.

مسئله پنجم: به شارب‌الخمیر، اهل فسق و معصیت و تارک نماز زکات فطره

ندهد.

تمرین درس پنجاه و هفتم

- ۱- مصرف زکات ابدان کدام انسان‌ها است؟
- ۲- به یک فقیر چه مقدار می‌توان داد؟
- ۳- احوط در زکات ابدان جنس است یا قیمت؟
- ۴- به چه کسانی مستحب است فطره داده شود؟
- ۵- به چه کسانی فطره داده نمی‌شود؟

درس پنجاه و هشتم

زکات مهمان و کارگر

مسئله اول: مهمانی که بر انسان وارد می شود زکاتش بر عهده میزبان است لکن کسی را که دعوت می کند زکاتش به عهده میزبان نیست.

مسئله دوم: کسی که در شب عید ختم یا دعوت دارد زکاتش به عهده میزبان نیست هر چند خلاف مشهور است.

مسئله سوم: مهمانی که ناخوانده است نمی شود زکاتش را خودش حساب نماید لکن می شود مقدار زکات یا قیمت آن را به میزبان هدیه کند.

مسئله چهارم: زکات فطره کارگر به دوش صاحب کارش است و کسی که به دو یا چند نفر اجیر شده زکات فطره او به همان نسبت می باشد، نصف، ثلث یا ربع.

مسئله پنجم: کسی که به دو یا چند نفر اجیر شده در صورت عُسرت یکی از صاحبان کار زکات فطره به دوش صاحبان یُسرت است.

تمرین درس پنجاه و هشتم

- ۱- مهمان ناخوانده با مهمان خوانده شده چه فرق دارد؟
- ۲- مدعوین در ختم یا دعوت شب عید حکمشان چیست؟
- ۳- آیا می شود فطره مهمان ناخوانده را خودش حساب کند؟
- ۴- کسی که به چند نفر اجیر شده فطره اش چگونه است؟
- ۵- اگر یکی از صاحبان کار زندگی در عسرت دارد حکم چیست؟

درس پنجاه و نهم

وکالت در زکات ابدان

مسئله اول: می‌شود در اخراج زکات ابدان کسی را وکیل کرد که در آن صورت وکیل باید نیت کند.

مسئله دوم: اگر کسی را فقط در ارسال زکات فطره وکیل نماید لازم است خودش نیت کند که آنچه را ارسال می‌کند فطره است.

مسئله سوم: اگر کسی را وکیل کند که از طرف او زکات را بدهد تا بعداً معادل او را پرداخت نماید کفایت می‌کند.

مسئله چهارم: اگر کسی را وکیل کند که از طرف خود فطره را بدهد و معادلش را هم به او ندهد یعنی کار تبرّعی نماید نیز درست است.

مسئله پنجم: اصل تبرّع بدون این که وکیل نماید باطل است.

تمرین درس پنجاه و نهم

- ۱- آیا توکیل در اخراج فطره صحیح است؟
- ۲- در توکیل در ارسال چه کس نیت می کند؟
- ۳- در توکیل قرضی چیست؟ شرح دهید.
- ۴- در توکیل تبرّعی حکم چیست؟
- ۵- در اصل تبرّع بدون توکیل حکم چیست؟

احکام متفرقه زکات ابدان

مسئله اول: ملاک در فطره نان خور فعلی است نه واجب النفقه بودن، پس زنی که نان خور کسی دیگر باشد فطره اش به او واجب است نه بر شوهرش اگرچه واجب النفقه او است.

مسئله دوم: کسی که توان بیشتر از یک فطره را ندارد لکن عیال زیاد دارد، می شود همان یکی را دست به دست کرده بیرون کند.

مسئله سوم: نان خور شخص فطره دارد کوچک باشد یا بزرگ، مسلمان باشد یا کافر، زن باشد یا مرد، آزاد باشد یا عبد، مسافر باشد یا حاضر، مهمانی دعوت شده باشد یا طفلی تازه تولد شده، فرقی ندارد.

مسئله چهارم: فطره هاشمی بر غیر آن حرام است و همچنان بالعکس آلا در صورت اضطرار.

مسئله پنجم: تمام احکام زکات غلّات در زکات ابدان جاری است اعم از: مجوّزات، ممنوعات، مکروهات، مستحبّات، مرجّحات، انتقال، تأخیر و غیره.

تمرین درس شصتم

- ۱- فرق بین نان خور فعلی و واجب النفقه چیست؟
- ۲- مداوره یا دست به دست کردن چیست؟
- ۳- اصناف یا اقشار نان خورها را نام ببرید؟
- ۴- حکم فطره هاشمی و غیر آنها چیست؟
- ۵- احکام زکات غلّات با زکات ابدان فرق دارد؟

آثار چاپ شده:

- ۱- تفکر و تعقل پاسخگوی پندار خرافات.
- ۲- المختصر-تلخیص اصول المظفر(ره) (چاپ دوّم)
- ۳- افغانستان در آزمون زمان.
- ۴- در کلاس عقاید (چاپ سوّم)
- ۵- نیمرخى از حادثه عاشورا (چاپ دوّم)
- ۶- دروس فى علم الرجال (چاپ دوّم)
- ۷- دروس فى علم الدرايه (چاپ دوّم)
- ۸- مهدى خویشاوند جهان (چاپ پنجم)
- ۹- جایگاه اهل البیت^(ع) در سوره هل اتى (چاپ دوّم)
- ۱۰- جایگاه اهل البیت^(ع) در آیه ی مباهله.

- ۱۱- شیخ الائمہ (نگاہی گذرا بہ زندگی امام جعفر الصادق (ع)). (چاپ دوم)
- ۱۲- جایگاہ اہل البیت (ع) در آیہی انفاق (چاپ دوم)
- ۱۳- جایگاہ اہل البیت (ع) در آیہی نور (چاپ دوم)
- ۱۴- شب سرنوشت (تفسیر سورہ مبارکہ قدر) (چاپ دوم)
- ۱۵- رفع اتہام (مباحث کاربردی و راہبردی) (چاپ دوم)
- ۱۶- رسالہ آموزشی احکام (مسائل نماز).
- ۱۷- رسالہ آموزشی احکام (مسائل وصیت).
- ۱۸- رسالہ آموزشی احکام (مسائل خرید و فروش).
- ۱۹- رسالہ آموزشی احکام (مسائل مضاربہ و شرکت‌ها).
- ۲۰- رسالہ آموزشی احکام (مسائل بانوان).
- ۲۱- رسالہ آموزشی احکام (مسائل حقوق).
- ۲۲- رسالہ آموزشی احکام (مسائل خمس).
- ۲۳- رسالہ آموزشی احکام (مسائل ہبہ و تملیک).
- ۲۴- رسالہ آموزشی احکام (مسائل جمعہ و جماعت).
- ۲۵- رسالہ آموزشی احکام (مسائل زکات).
- ۲۶- رسالہ آموزشی احکام (مسائل طہارت).

۲۷- آداب حج.

۲۸- رساله آموزشی احکام (مسائل تقلید).

۲۹- رساله آموزشی احکام (مناسک حج).

۳۰- رساله آموزشی احکام (مسائل روزه).

۳۱- عطای الهی (تفسیر سوره مبارکه کوثر).

۳۲- انسان در مسیر خسران (تفسیر سوره مبارکه عصر).

۳۳- خداوند یکتا (تفسیر سوره مبارکه توحید).

۳۴- شهید مزاری (ره)-سلسله سخنرانی‌های معظم له در سال یادهای آن

شهید و یارانش.

آثار در دست چاپ:

- ۱- ده سخن.
- ۲- اخلاق اجتماعی اسلام (تفسیر سوره حجرات).
- ۳- قریه‌های ظاهره.
- ۴- گوهر و حقیقت دین.
- ۵- قلمروهای دین.
- ۶- وصایای امیرالمؤمنین (ع).
- ۷- شرح خطبه‌ی غراء.
- ۸- جغرافیای افغانستان.

۹- فقه الاحکام در پنج جلد (کتاب الصلاة).

(تقریرات خارج فقه مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی علوی گرگانی

دام ظلله العالی)

۱۰- نصوص عاشورا در دو جلد.

۱۱- جایگاه اهل البیت^(ع) در آیهی تطهیر.

۱۲- جایگاه اهل البیت^(ع) در آیهی مودت.

۱۳- جایگاه اهل البیت^(ع) در آیهی ولایت.

۱۴- جایگاه اهل البیت^(ع) در آیهی سابقون.

۱۵- نظام فکری و عملی شیعه.

۱۶- سیره رسول اکرم^(ص).

۱۷- درس های اخلاق.

۱۸- شرح خطبه اشباح.

۱۹- شرح خطبه متقین.

۲۰- شرح خطبه قاصعه.

۲۱- شرح خطبه یکم.

۲۲- شرح خطبه مسجد فاطمه^(س).

- ۲۳- شرح خطبه فدکیه فاطمه (س).
- ۲۴- نظارت عمومی جامعه (امر به معروف و نهی از منکر)
- ۲۵- توسل.
- ۲۶- شبهات مدرن در بستر عاشورا.
- ۲۷- تحقیق فی الخمس (در سه جلد تاکنون)
- ۲۸- خارج الاصول (در سه جلد تاکنون)